

Vaqif Bəhməninin təqdimatında

(əvvəlki ötən saylarımızda)

Vaqif müəllim, dülqorluktan, bənalıqdan, lap elə rəngsəzlərdən az-çox baş çıxaran Məmməd adlı əmioğlum vardı. Xankəndində yalnız qəhüm-qəribələrdən ibarət xudmani bir məhəllədə yaşayırdı. Həftədə, ayda bir görürükdük. Sonuncu dəfə həyatımın sel aşırımı hissəsini hördüyü gün yolum onlara düşdü. Salamlaşdıq. Dedi, nələr qəzətdə işləyənə? Zəhmət çək, birca çala palçıq qat, gün batanacan bu yarıncıq divan hörmün. Etirazım olmadı. Ancaq dilimə və gözümə münasiblərdim: Əmioğlu, menden başqa hördüyün divan heç görən olubmu... deyə soruşdum.

Əlindəki malanı iş paltarının toqçasına taxıb kənara çəkildi və başını bullayış güllümsüdü.

- Əmioğlu, ustahda bir metr irəli, bir metr geri böyük günah sayılır.

Bax mən o əmin oğlunm hördüyü ayri divanı da xalqımızın ən qiymətli tikisi sayıram...

- Qısa bir nitqə mənə Qarabağın ən yaxın, məsələn, 500 illik tarixini, tarixi xəritəsini cizə bilərsənmi?

- Qarabağ əsrlərdən bəri düşmənlərin göz dikdiyi, erməni keşişlərinin əlində oynucağa çevrilmiş Pyoturun, onun Qafqazda, İranda fəaliyyət göstərən çarşinlərinin xalqımıza qarşı xəyanətkar münasibətlərinin nəticəsində doğram-doğram olmuş, sinəmizə Zəngəzur, Qırçı Kürdüstan, Dağlıq Ərmənistan adıyla çəkilmiş dağdır. Dünyanın xristian inamı xalqları, dövlətləri erməniyə, erməniyyə qahmar duraraq bizə düşmən münasibətində olmuşlar.

Mən tarixçi deyiləm. Tarix bərədə bir neçə fikrimi demək istəyirəm. Məsələn, Qarabağın 2, 3, 4 və eləcə də düşmənlərin əzbərləndiyi daha çox saxta adları da ehtiyatda saxlıyıram. Əslində, Qarabağ Kür-Araz ovalığıdır. Araz və

Bağlı qapı açaram...

Şair-publisist, küllü-Qarabağın sevimlisi Əli Mahmudovun söz xalçasından butalar

Kür çayları öz mənbələrini qardeş Türkiyənin arazisində götürürək Kürqovuşan deyilən kəndimizdə birləşib doğma Xəzərimize tökülür. Kür-Araz ovalığı da bu iki çayın ortasıdır. Sergey Borodino adlı rus yazıçısı deyəsən, "Səmərqəndin ulduzları" romanında bu diyarın dəqiq arazisini bədi təsvir vasitələri göstərmişdir.

- Ermənilər və azərbaycan türkləri... Bu mövzu mənə sənin əndişəli duyğularına səbəb olur. Kimdir erməni? Onların fikrini, məqsədini bənlirəyən hansı məqaləlara toxunmaq istərdin?

- Erməni və ermənilik barədə Sərqin qədim kitablarından olan "Qəbus-namə"də, Vəliqonun "Qafqaza səyahət" kitabında, rus poeziyasının Allahı sayılan Aleksandr Sergeyeviç Puşkinin məşhur şeirində, ötən əsrlər ortalarında SSRİ-nin mərkəzi Moskvada nəşr edilmiş, çox qısa vaxtda erməni məfiasının çevik fəaliyyəti nəticəsində bütün ölkənin kitab mağazalarında, kitabxanalarında yığılaraq yandırılmış "Bəlsəya sovetkaya ensiklopediya"da ətraflı məlumat verilmişdir. Siz də eşitməz olarsınız, indi tək-tək qalmış yaşlı nəslin dilində zarafatlıca deyilən söyüşbənəzər bir ifadə var: "Erməni, sənin köşənə..." Bilirsən bu ifadə nə vaxtın, hansı dövrün ifadəsidir. Eşitdiyim bu köşə məsələsini sənə ətrafı da nəmiş. 19-cu əsrin əvvəllərində ermənilər İrandan, Türkiyədən köçürüləcək Azərbaycan torpaqlarının ən səfəli yerlərinə - Qarabağda, Şamaxıda, İsmayılıda, Qəbələdə, Oğuzda, Gəncədə və ətraf rayonlarda məskunlaşdırılırdılar. Əvvəl, necə deyirlər, hələ ayaqlarına yaxşı yer eləmədikləri dövrlərdə Azərbaycan türklərinin qapılarında nökrəkçilik edir, özlərinə məzlum xalqın nümayəndələri kimi göstərirdilər. Bələ ermənilərdən biri hansısa Qarabağ bəylərinin qapısında nökrəkçilik edirmiş. Günün birində həmin erməni özündə cəsarat tapıb bəyden bir köşəlik torpaq istəyir. Bəy etiraz etməyiniyə, erməniyyə qahmar duraraq bizə düşmən münasibətində olmuşlar.

Siz də eşitməz olarsınız, indi tək-tək qalmış yaşlı nəslin dilində zarafatlıca deyilən söyüşbənəzər bir ifadə var: "Erməni, sənin köşənə..." Bilirsən bu ifadə nə vaxtın, hansı dövrün ifadəsidir. Eşitdiyim bu köşə məsələsini sənə ətrafı da nəmiş. 19-cu əsrin əvvəllərində ermənilər İrandan, Türkiyədən köçürüləcək Azərbaycan torpaqlarının ən səfəli yerlərinə - Qarabağda, Şamaxıda, İsmayılıda, Qəbələdə, Oğuzda, Gəncədə və ətraf rayonlarda məskunlaşdırılırdılar. Əvvəl, necə deyirlər, hələ ayaqlarına yaxşı yer eləmədikləri dövrlərdə Azərbaycan türklərinin qapılarında nökrəkçilik edir, özlərinə məzlum xalqın nümayəndələri kimi göstərirdilər. Bələ ermənilərdən biri hansısa Qarabağ bəylərinin qapısında nökrəkçilik edirmiş. Günün birində həmin erməni özündə cəsarat tapıb bəyden bir köşəlik torpaq istəyir. Bəy etiraz etməyiniyə, erməniyyə qahmar duraraq bizə düşmən münasibətində olmuşlar.

Mən tarixçi deyiləm. Tarix bərədə bir neçə fikrimi demək istəyirəm. Məsələn, Qarabağın 2, 3, 4 və eləcə də düşmənlərin əzbərləndiyi daha çox saxta adları da ehtiyatda saxlıyıram. Əslində, Qarabağ Kür-Araz ovalığıdır. Araz və

deyir: "Bəy, bildiyim qədar, ov gününüzü. Atları tumarlayıb yəhərləmişəm. Eşik ağasına tapşırım bu gün bir köşəlik torpağımı ölüb versin. Başına dönüm, bəy, qoca adamam, geciksəm, ölüm boşda qalar axı".

Bəy eşik ağasına tapşırır ki, Həmbarsuma bir köşəlik torpaq ölüb. Ondan qayıdan bəy eşik ağasının kor-peşman kənarında dayandığını görüb soruşur: -Həmbarsumun bir köşəlik torpağını verdimmi?

Dil-dodağı titrəyən eşik ağası vəziyyəti ölüdü kimi bəyə danışıq. Bəy biglənəri çəynəy-çəynəy üzünü Həmbarsuma tutub: "Sənin köşəni bələ-bələ eləyib, erməni" deməklə əsəbini cilovlayır.

Kimdir erməni? - sualına mükəmməl cavab vermək üçün ermənilərni yazıçı adlandırıldıqları Zorı Balayanın dinc Xocalı sakinlərinə qarşı törətdikləri genosid zamanı dedikləri bir neçə kəlməni xatırlamaq yerinə düşər. O, körpa bir türk uşağının dərxisinin soyulması səhnəsinə bədxəqca ruhan dincəldiyini söyləyir.

Qərbi Azərbaycanın Gümrü bölgəsində türk uşaqlarını dömir borulara doldurub ağzını çaynaq edən ermənin kimliyini mənəndən qat-qat yaxşı bilirlər. Mənim Məşəli kəndimin uşaqlarından tutmuş yaşlı qocalarına qədər, 73 yaşım adə dəxəl olmaqla 29 nəfəri qətlə yetirən, diri-diri yandıran, 60 əhli kəndin süfrələrində duz-çörək qeyən, hörmət-izzət gətirən, mənim də tanıdığım ermənilər, vağəşaqalar, qrişalar, ermənlər, aramaislər də ermənin kimliyini menden, səndən, bütünlüklə, Azərbaycan xalqından daha yaxşı bilirlər.

Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətdə yaşayan ermənilər süd gölündə üzürüldür. Ev tikon erməniyyə yaşıl işiq yandırılır, azərbaycanlılar isə uzun-uzadı yoxlamalara məruz qalıb, bünövrəyə töküldürən çay daşlarına bələ sənə tələb olunurdu.

Xatırladığım daha bir epizod. Çoxlarına yaxşı məlumdur ki, Şuşada yaşayarlara əhli sudan qoruldur çökürdi. Amma şəhərin yuxarı hissəsində su anbarının ya-

xırlığındakı erməni məhəlləsində bu məsələ ilə bağlı sixıntı yaşamırdı. Ermənilər su anbarından həyatlarına heç bir qurmdan izacə almadan su xatı çəkməkdilər. Drikkərlərini, bağ-bostanlarını kifayət qədər suvarsalar da, kranları bağlamıy, azərbaycanlılar yaşayan məhəllələrə suyun axmasına bu yolla imkan vermirdilər. Mən rayon partiya komitəsinin birinci katibi, rəhmətlik Qəşəm Aslanovun tapşırığı ilə məsələni yerindəcə araşdır-

ırdım. O dövrdə fəhəşəliyyə dünyaya yayan, özündən güclülərə tükü bilyəli ilə yaranan, gücsüzlərə, insaflırlara, ədaləti özünə həyat kredosu seçənlərə düşmən gözüylə baxan, bütün qənsulların mədəni-mənəvi dəyərlərini öz adına çıxmağa çalışın, yaxşı nə varsa, "mənimdir" deyən bir qövümü qiymətləndirmək, bətaqlıqdan duruluğa çıxarmaq məmməni qalıb? Məzlum xalq ləqəbi altında dünyaya dilmək tərnəsine çıxan, sənin torpağında dövlət bərqəqrar edən, muğamına, tarına, kamannına, sazına, tütöynə, xalçana, süfrə mədəniyyətinə, dolmana, pivəyə, min illərdən bəri uşağdan böyüyə xalqımızın himməz kimi döğməliqlə oxuduğu vəhşiliyyə ermənilər, dastanlarımız şəriklə eşinə düşənlərin hansı xalqın nümayəndələri olduqlarını san də, mən də - hamımız yaxşı bilirik. Bütün yuxarıda dediklərim bir yana, "Qarabağ məmmədir" deyib yüzlərlə kəndlərimizi, şəhərlərimizi vıran qoyan, körpələre, qadınlara uşaqlara işğəncə verərək qətlə yetənlərə bu vəhşiliyyə törətmək haqqını kim verib? Xristianlıqımı, Rusiyanın müxtəlif şəhərlərində, paytaxt Moskvada metroları parladaraq günəhsiz insanları öldürən su xalqının övladları deyil, yediyi boşqaba tıpıran ermənilər, ermənilik xislətdir. Sadaladığım qeyri-insani keyfiyyətlərdən yaxa qurtarmayana, öz sərhəd qənsulları ilə süh, əminəmənliq şəraitində yaşamaq mədəniyyətinə əzə etməyənə qədər bələ bir parazitini mövcudluğunu istəmirəm. Onlara nifrət edirəm, yaqın ki, ömrüm boyu bələ də olacaq.

- Fikir verməmişəm, ermənilər Qarabağ atlarına tamah salırdılar? - Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətində və qədim İrəvan xalqında yaradılmış Ermənistanın hər hansısa ermənilərin at saxlamasına nadir hallarda rast gəlməmişəm. At yoxdursa, deməli, yəhər-yünyəndən də danışmağa dəyməz. Bəlli məsələdir, erməninin nəyi yoxdursa, ona, qənsudə gördüyünə dilənci idi, dilənci yazıqlığı ilə sahib olmağa çalışır. Qarabağ atları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

ları da bu qəbildəndir. Erməni at-

Ömür fraqmentləri

dan ehtiyat edir. Onların yaxşı eşşəkləri, içərisi samanlı doldurulmuş qalın paltarları, kəndirdən kasıb düzəldikləri qayğı-bələzədləri naxdaları vardı.

Vaxtilə Qarabağ erməniləri hətta Qərbi Azərbaycan erməniləri (hayları) Qarabağ atlarını alıb-saxlamaz istəsələr də, xəsbaxlıqdan bu atlara sahiblik edənlər bunu bir xəyanət kimi qarşılayır, siz o atları saxlaya bilməzsiniz, -deyirdilər.

- Redaksiyasında çalışdığımız "Şuşa" qəzeti sənin üçün nə idi və bu günün gözüylə baxanda "Qarabağ aparın yol" qəzetinin baş redaktoru Əli Mahmud o qəzet haqqında nə düşünü?

Mənim həyatım Şuşa şəhəri və "Şuşa" qəzeti üçün çox bağlıdır. O dövrdə hər rayonun öz qəzeti vardı. Rayon qəzetləri əsasən kənd təsərrüfatında qazanılan uğurları - pambıqçılıq, üzümçülük, tərəvəzçilik, heyvandarlıq məsələlərini diqqət mərkəzində saxlayırdılar. Şuşada isə nə böyük maldarlıq, nə taxılçılıq, nə də tərəvəzçilik təsərrüfatları vardı. Bu səbəbdən, orada kurort kompleksinin, tikinti işlərinin sürəti inkişafı, şəhərin yayışilləşdirilməsi, qədim binaların təmir, 250-dən çox dövlət əhəmiyyəti abidələrini bərpası, təhsil, mədəniyyət məsələlərinin inkişafı diqqət mərkəzində saxlanılırdı. Şuşaya gələn çoxsaylı qonaqların şəhər haqqında fikirləri, müalicə, istirahət ocaqlarında insanların göstərilən xidmət on plana çəkildi. Bu mənada bizim işimiz bir qədər yüngül, həm də sən dəyəncə məsuliyyəti idi. Heç şübhəsiz ki, qəzet Şuşa Rayon Pratiya Komitəsinin birinci katibi Qəşəm Aslanovun, "Azərbaycan gəncləri" qəzetinin baş redaktoru olmuş bir rəhbərin çoxsəhəli fəaliyyətinin tərkib hissəsi təşkil edirdi. Mütəmadi olaraq hər həftənin birinci letuçka qəzetinin bir həftəlik fəaliyyətini təhvil etmək üçün ayrılan vaxt) keçirməsi çox məsələyə aydınlıq gətirirdi.

Bu gün vür-tut 14 il əvvəl fəaliyyətə başlayan "Qarabağ aparın yol" qəzetini "Şuşa" qəzeti ilə müqayisə etmək doğru olmazdı. Ömrümün 19 ilini həsr etdiyim "Şuşa" qəzeti də, Şuşanın özü də onda mənimki idi. O vaxt əminəm olana ki, qəzetim kimi qoraxmaq idi. İndi isə 14 ildir ki, "Qarabağ aparın yol" qəzeti xalqımızın silah gücünə, vəhşiliklə, dinc insanları qətlə yetirməklə qərarlımı təpənləriniyə yəğildəndən qaytarmaq mənimə mübarizə aparır. Heç şübhə yoxdur ki, ölkə prezidenti İlham Əliyev torpaqlarımızla bələ yolla, beynəlxalq qənsullar arasında, xalqımızın mənafeyinə uyğun şəkildə işğaldan azad etməyə çalışır. Bu məqsədlə qüdrəti ordumuz formalaşdırılıb. Azərbaycan təkca Ermənistan deyil, keçmiş Sovet respublikalarının hamısından güclü iqtisadiyyatı malikdir.

(ardı növbəti sayımızda)